
DELRAPPORT

Uppdrag att etablera en digital infrastruktur för tillgängliggörande av standardiserade dataset i samhällsbyggnadsprocessen

Innehållsförteckning

1	SAMMANFATTNING	1
2	UPPDRAGET OCH DESS GENOMFÖRANDE	2
3	EN GEMENSAM INGÅNG TILL INFORMATION HOS OLIKA AKTÖRER	3
4	DATAVÄRDSKAP	4
4.1	KOMPONENTER I DEN TEKNISKA LÖSNINGEN	5
4.1.1	<i>Lagringsplats</i>	5
4.1.2	<i>Mottagning</i>	6
4.1.3	<i>Validering</i>	6
4.1.4	<i>Indexering</i>	6
4.1.5	<i>Sökning/Hämtning</i>	6
4.1.6	<i>Visning</i>	6
4.2	FORTSATT UTVECKLING	6
4.3	BEHOVET AV ÖKAD SAMVERKAN VID INSAMLING	7
5	SAMORDNARE AV INFRASTRUKTUREN	7
5.1	NATIONELL SPECIFIKATION	8
5.2	DATAMÄNGD	8
5.3	AVGIFT	8
5.4	AVTAL	9
5.5	INFORMATION	9
5.6	SUPPORT	10
5.7	TEKNISKT RAMVERK FÖR TJÄNSTER OCH TJÄNSTEHANtering	10
5.8	FORTSATT UTVECKLING	10
5.9	LANTMÄTERIET UPPDRAG I RELATION TILL ANDRA INFRASTRUKTURUPPDRAG	11
6	TJÄNSTER FÖR KONSUMENTER	11
7	SAMVERKAN	12
8	FORMALISERAD SAMVERKAN MED SÄKERHETSORGANISATIONER	12
9	REKOMMENDATIONER FÖR VIDARE ARBETE	14
10	ÖVERGRIPANDE RÄTTSLIGA FÖRUTSÄTTNINGAR	15
11	KVANTIFIERBARA NYTTOR SOM REALISERAS	16

I Sammanfattning

Genomförandet av Lantmäteriets regeringsuppdrag att etablera en digital infrastruktur för tillgängliggörande av standardiserade dataset i samhällsbyggnadsprocessen fortlöper enligt plan.

Från den 11 januari 2021, kan kommuner och andra aktörer, via avtal ansluta till den nationella geodataplattformen för geodata i samhällsbyggnadsprocessen, för att kunna konsumera nationellt standardiserade dataset, initialt detaljplaner. Vid samma tidpunkt kan kommuner som väljer att nyttja Lantmäteriet som datavärd, ansluta sig till den nationella geodataplattformen som producent. Lantmäteriet är då redo att ta emot digital planinformation, lagra denna för kommuners räkning samt tillgängliggöra den via maskin-maskingränssnitt, s.k. API:er (application programming interface), i den nationella geodataplattformen.

Från augusti 2021 kommer anslutning och mottagande kunna göras på motsvarande sätt för utökad byggnadsinformation, som från nu benämns Fysisk byggnad.

Funktionalitet och en federationslösning, för att Lantmäteriet ska kunna ansluta kommuner som väljer att ha lagring och tillgängliggörandetjänster i egen regi, kommer att finnas på plats senast den 1 januari 2022.

Dataseten kommer att finnas beskrivna i publicerade nationella specifikationer, som tagits fram i bred samverkan mellan Lantmäteriet, enskilda kommuner, Sveriges kommuner och regioner (SKR), Boverket samt deltagare från kommunernas systemleverantörer.

Hela år 2021 kommer att vara ett år för test. Under året kommer producenter och konsumenter kunna återkoppla på lösningar avseende informationsinnehåll, processer, avtal, tekniska lösningar och supportfunktionen.

Att kunna kvantifiera nyttor innan Lantmäteriet fullt ut lanserat den tänkta lösningen låter sig inte göras, men vi kan redan nu se förflyttningar inom sektorn för att anpassa mot den tänkta lösningen.

Viktiga utstående frågor inför en uppskalning av lösningen och för att nå regeringens mål om en obruten digital samhällsbyggnadsprocess är fortsatt:

- juridisk utveckling för att möta behoven för en säker och effektiv informationshantering, som bygger på principen om att hämta vid källan samt ger en bättre digital åtkomst till information
- en finansiering, som tillåter en snabbare takt i införandet av standardiserade dataset, tillsammans med öppna data skulle underlätta realiseringen samt maximera samhällsnyttan
- uppstart av arbetet med nationellt samverkande insamling, motsvarande det norska Geovekst¹ och Norge digitalt².

¹ <https://www.kartverket.no/geodataarbeid/geovekst>

² <https://www.geonorge.no/Geodataarbeid/Norge-digitalt/>

Lantmäteriet vidhåller vikten av att den plan för utveckling av infrastrukturen genomförs som redovisades i slutrapporten för uppdrag till Lantmäteriet att verka för en smartare samhällsbyggnadsprocess, Fi2018/00396/EF.

2 Uppdraget och dess genomförande

År 2016 startades Digitalt först - för en smartare samhällsbyggnadsprocess, efter regeringens beslut om en satsning på digitalisering inom ett antal prioriterade utvecklingsområden i offentlig sektor.³ Inom ramen för denna satsning tilldelades Lantmäteriet uppdraget att vara utvecklingsmyndighet för den digitala samhällsbyggnadsprocessen under åren 2016–2018.⁴ Lantmäteriet konstaterade i sin slutrapport av regeringsuppdraget, att det finns behov av en nationell samordning gällande tillgång till grundläggande information i samhällsbyggnadsprocessen.⁵

I april 2018 gav regeringen Lantmäteriet i uppdrag att redovisa lösningar, kostnader och en genomförandeplan för hur infrastrukturen för geodata bör utvecklas för att möjliggöra ett nationellt tillgängliggörande av alla geodata inom samhällsbyggnadsprocessen. Redovisningen skulle även omfatta beskrivningar av behovet av roller och ramverk samt vilka konsekvenser dessa får för det offentliga åtagandet för informationsförsörjning. Eventuella författningsrelaterade hinder redovisades också. Även långsiktigt fungerande samverkansformer för relevanta aktörer beskrevs i form av ett rollbaserat ramverk.⁶

I delredovisningen av regeringsuppdraget - Smartare samhällsbyggnadsprocess, lämnade Lantmäteriet förslag på hur ett nationellt tillgängliggörande kan utformas för detaljplaner, samt behovet av en utökad redovisning av byggnadsinformation. Delrapporten lämnades till regeringen 31 januari 2019.⁷ Slutrapporten för uppdraget Smartare samhällsbyggnadsprocess lämnades den 26 april 2019.

Våren 2019 lämnade Lantmäteriet efter samverkan med flera andra myndigheter förslag på hur offentlig sektor kan ha en säker och effektiv tillgång till grunddata, samt ett säkert och effektivt elektroniskt informationsutbyte inom och med offentlig sektor. Resultatet av dessa tre slutrapporter skulle vid ett genomförande skapa en säker och effektiv helhetslösning för informationshantering inom offentlig sektor.

Januari 2020 tilldelades Lantmäteriet ett nytt regeringsuppdrag att realisera föreslagen lösning för minst två dataset till 2022. Lantmäteriet har tillsammans med Boverket, SKR och Länsstyrelserna prioriterat att börja med informationen i detaljplaner samt utökad byggnadsobjekt.

Lantmäteriet har därutöver en viktig roll genom att i sitt deltagande säkerställa att lösningen harmoniserar med de nationella lösningar som kommer

³ Budgetproposition prop. 2016/17:1, utgiftsområde 22, avsnitt 4.4.2.

⁴ Budgetproposition prop. 2016/17:1, utgiftsområde 18, avsnitt 3.5.7, samt Uppdrag att verka för digitalt först - för en smartare samhällsbyggnadsprocess, N2016/01419/EF.

⁵ Lantmäterirapport 2018:1, Digitalt först – för en smartare samhällsbyggnadsprocess, Slutrapport.

⁶ Uppdrag till Lantmäteriet att verka för en smartare samhällsbyggnadsprocess, Fi2018/00396/EF.

⁷ Lantmäteriets rapport Nationellt tillgängliggörande av digitala detaljplaner, Lantmäteriets dnr 519–2018/2889.

föreslås i de pågående regeringsuppdragen som drivs av Myndigheten för digitalisering, DIGG:

- att etablera ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen
- att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte.

Lantmäteriets regeringsuppdrag att genomföra en kompetenssatsning om digitaliseringens möjligheter i plan- och byggprocessen, slutredovisades den 1 dec 2020. Kompetenssatsningen har gjort det möjligt att nå ut med kunskap och kännedom om pågående satsningar till samtliga intressentgrupper och bidragit till en förflyttning mot en standardiserad digital samhällsbyggnadsprocess. Samtidigt ökar förväntningarna från omvärlden på att myndigheterna ska leverera i enlighet med regeringsuppdragen och målbilderna.

3 En gemensam ingång till information hos olika aktörer

När hela lösningen är implementerad och driftsatt den 1/1 2022 ska den Nationella geodataplattformen utgöra en gemensam ingång till nationellt standardiserade dataset i samhällsbyggnadsprocessen, oavsett vem som är producent. Åtkomsten ska vara både administrativt och tekniskt enkel, samtidigt som en hög säkerhet och robusthet efterfrågas.

Lösningen bygger på att konsumenter ska kunna sluta ett avtal med Lantmäteriet och genom Lantmäteriets datavärdskap samt federationslösning med avtalsanslutna producenter med tjänster i egen regi, ges åtkomst till samtliga producenters information genom tilldelande av behörighetsnycklar för anslutning till maskin-maskin tjänster.

Ambitionen är att efter 1 januari 2022 kommer funktionalitet och en federationslösning finnas på plats, för att Lantmäteriet ska kunna ansluta kommuner och myndigheter som väljer att ha lagring och tillgängliggörandetjänster i egen regi.

För att uppnå en enkel administration, en enklare teknisk lösning och en högre samhällseffekt genom nyttjandet av data är utgångspunkten för plattformen att informationen i denna ska kunna hanteras som öppna data.

Lantmäteriet har förhoppningar om att nya lagstiftningen för öppna data-lagen ska skynda på öppna data. Lantmäteriet anser att det är sannolikt att EU under kvartal 1, 2021 fattar beslut om att byggnadsinformation inkluderas i listan av datamängder som klassas som särskilt värdefull data och därmed måste tillgängliggöras som avgiftsfria. Det skulle underlätta för realiseringen av uppdraget om regeringen skapade förutsättningar att låta byggnadsinformation vara öppen data redan från 2022. Om så inte sker kommer bara kommuner som kan dela sin byggnadsinformation avgiftsfritt kunna nyttja den nationella geodataplattformen. Alternativt måste Lantmäteriet ta fram en affärsmodell för Nationell geodataplattform som enbart skulle vara aktuell till Q1 2023, då PSI-direktivet blir tvingande eller sätta upp

restriktioner för användningen av byggnadsinformationens, till dess att öppna data uppnås. Att implementera sådana restriktioner i den tekniska lösningen är komplex och skulle generera kostnader.

4 Datavärdskap

Genom datavärdskap erbjuds producenter en teknisk miljö för att lagra och tillhandahålla sin information via moderna API:er enligt gällande tekniska ramverk. Tanken med datavärdskapet är att ge förutsättningar för att tillgängliggöra informationen även för de producenter som inte har kompetens eller medel att göra det själva.

Den tekniska lösningen bygger på den arkitektur som togs fram inom ramen för det tidigare regeringsuppdraget – Smartare samhällsbyggnadsprocess. Under 2019 byggdes en så kallad pilot för att verifiera arkitekturens grundprinciper. Under 2020 har piloten vidareutvecklats till en första färdig version med funktioner för att lagra och tillgängliggöra detaljplaneinformation. Under 2021 kommer den tekniska plattformen testas och vidareutvecklas i samverkan med systemleverantörer och kommuner och kompletteras med funktioner för att hantera byggnadsinformation.

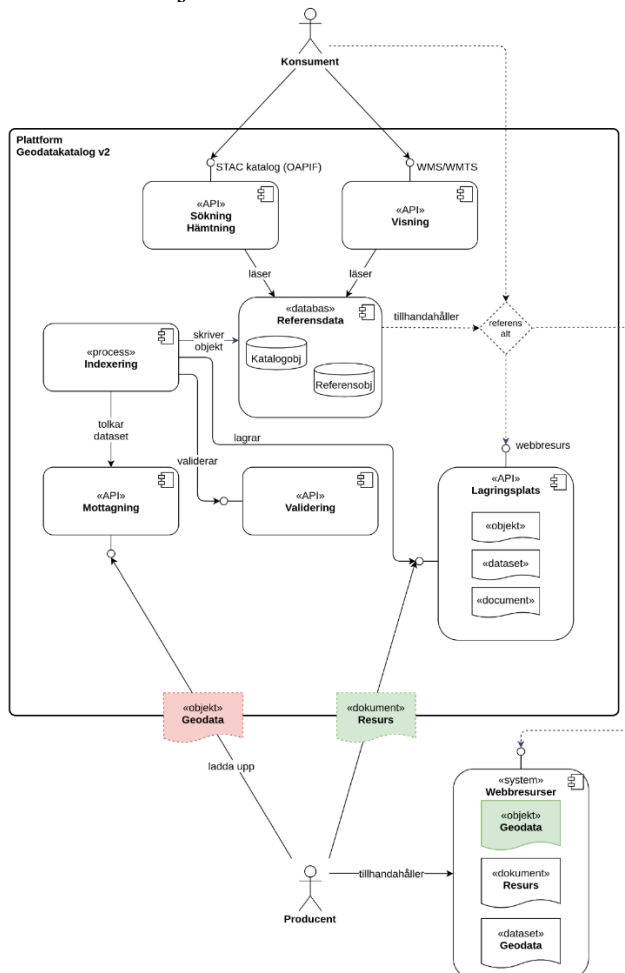
Informationen som lagras i datavärdskapet ägs av respektive producent, och det är producenten som ansvarar för kvalitet och riktighet i informationen. En viktig princip i lösningen är därför att Lantmäteriet som datavärd inte förändrar eller manipulerar producentens data efter att den levererats till datavärdskapet. För att inte riskera att informationens kvalitet försämras över tid är det av hög vikt att Lantmäteriet parallellt utvecklar en ökad nationell samverkan vid insamling. Mer om detta i kapitel 4.3.

För tillgängliggörandet skapas referensobjekt, som är en delmängd av informationsmodellen, vilka används för att söka och hämta producentens data. Referensobjekten skapas enligt en generell datamodell där specifika sökbara attribut kan anges för respektive dataset. Genom att referensobjektens datamodell är generell för alla dataset underlättas möjligheten att lägga till nya dataset utan större anpassningar av systemet. Detta medför att lösningen enkelt kan skalas upp till att hantera fler dataset, när så blir aktuellt.

Den tekniska lösningen bygger på följande principer:

- lösningen ska vara enkel att implementera, förvalta och använda
- den ska baseras på beprövade och väl kända tekniker ("best practice" och standarder) med API:er riktade mot såväl systemutvecklare som GIS-utvecklare
- systemet lagrar referensinformation om informationsobjekt i ett centralt, sökbart index
- referensobjekt för olika dataset skapas, lagras och tillgängliggörs enligt en generell datamodell
- referensobjekt kan referera till en domänspecifik representation av informationsobjektet, men hanterar inte dess innehåll eller kvalitet

- referensobjekt kan referera till godtyckliga webbresurser, såsom dokument, webbsidor eller annan geodata
- för olika dataset definieras separat vilka sökbara attribut och länkar ett referensobjekt ska ha.

Figur 1. Bilder visar komponenter som ingår i den tekniska lösningen för leverans och konsumtion av data i den Nationella geodataplattformen.

4.1 Komponenter i den tekniska lösningen

Nedan följer en kort beskrivning av de komponenter som ingår i den tekniska lösningen för leverans och konsumtion av data.

4.1.1 LAGRINGSPLATS

I lagringsplatsen kan de producenter som väljer att använda datavärdskap lagra sina informationsobjekt. I de fall informationsmodellen tillåter referenser till andra objekt, till exempel beslutsdokument för detaljplaneinformationen, kan även dessa lagras i lagringsplatsen. Vid lagringen returneras en referens till det lagrade objektet som kan användas för åtkomst av konsumerande tjänster. Referenserna lagras i informationsobjektet innan det levereras via plattformens mottagnings-API.

4.1.2 MOTTAGNING

API för uppladdning av informationsobjekt. API: et innehåller funktioner för att validera och lagra det uppladdade informationsobjektet. Utifrån informationen i objektet skapas ett referensobjekt med ett urval av informationsobjektets information som indexerats och lagras i en referensdatabas.

4.1.3 VALIDERING

API för kontroll av att levererat informationsobjekt följer den nationella specifikationen. Vid valideringen kontrolleras att obligatoriska attribut finns med och att specifikationens verksamhetsregler följs. Det görs även kontroll av informationsobjektets geometrier, så att de är konsistenta och överensstämmer med specifikationens geometrimodell. När fel i informationsobjektet upptäcks returneras ett felmeddelande till producenten via plattformens mottagnings-API.

4.1.4 INDEXERING

Referensinformationen för mottagna data indexerats och lagras i en central referensdatabas.

4.1.5 SÖKNING/HÄMTNING

API för att söka i referensdatabasen och hämta referensobjekten. API:et är en implementation av SpatioTemporal Asset Catalog (STAC), en öppen specifikation för katalogtjänster med spatials data. Via API:et kan konsumenten söka och hämta referensobjekt via attribut och geometrier samt kombinationer av dessa.

4.1.6 VISNING

API för visualisering av referensinformation. I den första versionen finns ingen färdig visningstjänst utan en sådan kommer att utvecklas under 2021 utifrån krav från de konsumenter som använder plattformen. För de som börjar använda plattformen i början av 2021 finns möjligheten att visualisera de referensobjekt som söks fram och hämtas via STAC-API:et. Ett exempel på en enkel sådan tjänst har byggts som stöd för systemleverantörer och andra utvecklare.

4.2 Fortsatt utveckling

Den tekniska miljö som driftsätts i januari 2021 innehåller maskin-maskin gränssnitt, så kallade API:er. För att slutanvändaren ska kunna lagra eller ladda hem informationen behöver funktioner och användargränssnitt utvecklas i kommunernas eller andra systemutvecklarens applikationer. För att underlätta denna utveckling har systemleverantörer bjudits in till dialog och kunnat testa sina system mot plattformens API:er för mottagning och hämtning/sökning under 2020. Detta arbete kommer att intensifieras under 2021,

för att säkerställa en smidig process för de användare som ansluter till plattformen både som producenter och konsumenter.

Under 2021 kommer den nationella specifikationen för Fysisk byggnad att testas och färdigställas och den tekniska lösningen kommer att kompletteras med funktioner för att hantera byggnadsinformationen. Dessa ska vara driftsatta senast 1 januari 2022.

4.3 Behovet av ökad samverkan vid insamling

En väsentlig pusselbit i en smartare samhällsbyggnadsprocess för att säkerställa rikstäckning och hög kvalitet av dataseten över tid, är att utveckla en nationell samverkan i geodataproduktionen. En utredning och förslag på koncept gjordes under 2018 inom Geodatarådet⁸.

En aktivitet för 2021 av fördjupning kring samverkan i flygburen insamling och tillgängliggörande av bilder och laserdata planeras. Då vissa informationsmängder produceras av flera aktörer behöver ett samverkanskoncept etableras för att få ut största möjliga nytta av informationen samt säkerställa att aktuella standardiserade geodata med överenskommen kvalitet lagras nationellt och tillgängliggörs via Nationella geodataplattformen.

Utifrån detta bör ett nationellt samverkanskoncept etableras som har det norska samarbetet genom *Geovekst*⁹ och *Norge Digitalt*¹⁰ som förebild. Konceptet ska anpassas till svenska förhållanden, bland annat avseende lagstiftning och organisering av statliga och kommunala myndigheter. Det norska konceptet innebär att för storskalig topografi, flygbilder och laserdata samverkar ett flertal aktörer kring en gemensam och lagrad datamängd som möter parternas och användarnas behov avseende innehåll och kvalitet samt uppfyller den lagstiftning som finns på området.

Denna samverkan omfattar specifikationer, insamling, lagring och tillgängliggörande.

Konceptet ska kunna utvidgas att omfatta flera informationsmängder för att bl.a. stödja framtagande av nationellt standardiserade digitala ”geodataprodukter” innehållande mer detaljerade topografiska objekt (t.ex. höjd, marktäcke, vatten, vägar, byggnader, luftledning) för samhällsbyggnadsprocessens behov, exempelvis vid framtagande av grundkarta för detaljplan, nybyggnadskarta för bygglov och förrättningskarta vid fastighetsbildning.

5 Samordnare av infrastrukturen

Samordnarrollen innebär att Lantmäteriet samordnar ett nationellt tillgängliggörande av alla geodata inom samhällsbyggnadsprocessen, oavsett vem som är producent, det innebär att samordna och standardisera såväl tillgängliggörandet, lagringen och insamlingen.

⁸ <https://www.lantmateriet.se/contentassets/daae1f30bb734f00a33ff651b9b5f40a/slutrapport--aktivitet-4a.pdf>

⁹ <https://www.kartverket.no/geodataarbeid/geovekst>

¹⁰ <https://www.geonorge.no/Geodataarbeid/Norge-digitalt/>

Realisering av förmågan Samordnare genomförs enligt plan. Lantmäteriet bedömer att förutsättningarna är goda för bra progress under resterande del av uppdraget.

5.1 Nationell specifikation

Nationella specifikationer för detaljplan och byggnad har arbetats fram i nära samverkan med Boverket, kommuner, SKR, kommunernas systemleverantörer och referenter. Erfarenheter och krav har också inhämtats från delar av innovationsprojektet Smart built environment och privata aktörer. Utgångspunkten har varit att få en så full täckning av innehåll i dataseten som behövs för datasetets livscykelhantering genom samhällsbyggnadsprocessen, samtidigt som stor vikt lagts vid att säkerställa att personinformation eller säkerhetsskyddsklassad information redan från start hindras från att komma med i modellen. Särskild samverkan med säkerhetsskyddsorganisationerna har genomförts. Därutöver har modellen tagit hänsyn till behov från Statistiska centralbyrån (SCB) samt Skatteverket avseende behov av information kopplat till objektet i processen. Även kända användarfall för utsökning av särskilda attribut kopplade till datasetet har tagits i beaktande, t.ex. attribut som behövs för att med automatik kunna beräkna bygggrätter i en detaljplan. Specifikationerna och informationsmodellen denna bygger på, har lagt grund för det nationella ramverket för grunddata, och följer därmed detta så långt som möjligt, med tanke på att detta ännu inte fastslagits.

5.2 Datamängd

Från den 11 januari, 2021 tillgängliggör Lantmäteriet funktionalitet som möjliggör att producenter kan ladda upp dataset Detaljplan till den nationella geodataplattformen. Vidare tillgängliggörs funktionalitet för konsument att söka samt hämta efterfrågad information i detaljplan eller detaljplan. Från augusti 2021 kommer identisk funktionalitet finnas tillgänglig för uppladdning och hämtning av dataset Fysisk byggnad.

Enbart de producenter som väljer att använda datavårdskap för sin anslutning till den nationella geodataplattformen kommer att kunna ansluta till plattformen från start i januari 2021.

De producenter som önskar ansluta till den nationella geodataplattformen men som väljer att ha nationella tjänster som följer ramverket, i egen regi, har inte möjlighet att ansluta förrän senare under 2021. Dessa producenter behöver avvakta och ansluta när nödvändigt behörighetssystem och federationslösning finns tillgängligt.

5.3 Avgift

Enbart producenter som hanterar sina datamängder som öppen data, kan anslutas till den nationella geodataplattformen under 2021, för att inte riskera intäktsstapp. Lantmäteriet bedriver en utredning för att kunna föreslå hur datamängder belagda med avgifter kan hanteras i den nationella

geodataplattformen från 2022 och framåt. Resultat från utredningen väntas erhållas 31 oktober 2021.

Lantmäteriet erfar att det krävs ett omfattande och komplext arbete att utveckla och förvalta en affärsmodell för avgiftsbelagda datamängder. En affärsmodell för den nationella plattformen omfattar användare från kommersiell såväl som offentlig sektor. I tillägg ska upp till 290 kommuner ha del av avgiftsintäkterna, vilket leder till en mycket komplex affärsmodell.

Lantmäteriet rekommenderar att Nationell geodataplattform även från 2022 och framåt enbart tillgängliggör öppna data. Detta för att maximera samhällsnyttan med lösningen.

5.4 Avtal

Arbete har gjorts med att skapa konsument- samt producentavtal. Lantmäteriet har tagit fram avtalen i samråd med en rad referenskommuner samt SKR. Så länge enbart avgiftsfria dataset hanteras i plattformen kan konsumenter anslutas med hjälp av användarvillkor. Anslutning av producenter hanteras med hjälp av producentavtal.

Användarvillkor för konsument och producentavtal finns tillgängliga för plattformens användare sedan 11 januari 2021. Uppdateringar av användarvillkor och producentavtal förväntas genomföras fram till uppdragets slut i december 2021.

Från start, dvs. januari 2021, finns enbart manuell hantering av avtal tillgänglig i anslutningsprocessen. Arbete med att automatisera avtalshanteringen pågår. Möjligheten att använda klickavtal har utretts av Lantmäteriet under 2020. Fördelen med ett klickavtal är att denna typ av avtal ej kräver en signatur i vanlig ordning och medför därför stora möjligheter till automatisering av avtalsprocessen. Genomförd utredning visar på att det ur juridisk synvinkel är möjligt att implementera en klickavtal-lösning för producent. Det är Lantmäteriets målsättning att realisera ett klickavtal för producent under 2021.

5.5 Information

Huvudsaklig källa för information om projektet Smartare samhällsbyggnadsprocess samt instruktioner och hjälpdokument avseende den nationella geodataplattform är www.lm.se/smartsam. Andra viktiga informationskällor är Lantmäteriets regionala geodatasamordnare samt supportorganisation.

Kartläggning av nödvändiga informationstyper för webb och andra informationskällor har genomförts. Arbete har gjorts att sammanställa material till webbsida, presentationer och dialog samt supportorganisation. Även Lantmäteriets regionala geodatasamordnare ¹¹ kommer finnas tillgängliga för att stödja och informera kommunerna. Fullständigt material finns tillgängligt sedan 11 januari 2021.

¹¹ De regionala geodatasamordnarna är kommunernas kontaktpersoner och ingång till Lantmäteriet

5.6 Support

Implementation av Nationell geodataplattform förväntas initialt innebära ökad aktivitet för befintlig supportorganisation. Förberedelser genomförs för att på bästa sätt bemöta förväntad ökad belastning i form av nya supportfrågor, rutiner och processer. Anpassning av supportorganisation pågår.

Pågående åtgärder är:

- öka kapacitet i form av ökad bemanning
- implementation av uppdaterad supportprocess, inklusive andra linjens support-process med anslutna producenter
- modifieringar av befintliga verktyg i supportprocessen för anpassning till nya behoven
- utbildning av personal och fortsatt framtagande av relevant information.

5.7 Tekniskt ramverk för tjänster och tjänstehantering

Ett tekniskt ramverk är under framtagande för att utgöra regelverk och stöd för de som vill kunna kommunicera med den tekniska infrastrukturen och delta i utbytet av harmoniserade geodata på ett standardiserat sätt. Det tekniska ramverket kommer att beskriva hur tjänster och andra komponenter i infrastrukturen ska utformas och dokumenteras för att möjliggöra ett sömlöst datautbyte mellan alla intressenter i samhällsbyggnadsprocessen. Det tekniska ramverket kommer bland annat beskriva:

- utformning och dokumentation av API:er
- utformning och dokumentation av behörighetslösningar
- filformat och datascheman vid dataöverföring.

Det tekniska ramverket ska linjera med resultaten från de pågående regeringsuppdragen att etablera ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen och att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte samt med internationella ramverk inom detta tekniska område. Detta säkerställs genom Lantmäteriets deltagande i pågående regeringsuppdrag, deltagande i nationella tekniska forum mellan myndigheter och genom löpande erfarenhetsutbyte med internationella motsvarigheter i t ex Finland, Norge, Danmark och Nederländerna.

Det tekniska ramverket kommer att färdigställas i takt med att den tekniska infrastrukturen vidareutvecklas och testas under 2021 och ska vara klart för leverans senast 1 januari 2022.

5.8 Fortsatt utveckling

Lantmäteriets plan för 2021 är fortsätta utveckling av förmågan Samordnare i ett antal releaser utspridda under 2021. Identifierade aktiviteter för fortsatt arbete under 2021:

- uppdatera avtalshantering
- säkerställa lösning för avgiftsfråga
- skapa lösning för behörighet
- ökad automatisering i anslutningsprocessen
- administrera och ladda upp datamängder via GUI¹²
- söka, filtrera och ladda hem datamängder via GUI
- e-legitimering och e-underskrift vid avtalshantering och nedladdning av information
- vidareutveckling strukturerad kundinformation.

5.9 Lantmäteriet uppdrag i relation till andra infrastrukturuppdrag

Lantmäteriets regeringsuppdrag att etablera en digital infrastruktur för tillgängliggörande av standardiserade dataset i samhällsbyggnadsprocessen, har ett nära beroende till myndigheten för digitaliserings (DIGG) uppdrag - Att etablera ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen, samt att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte. De dataset som standardiseras och tillgängliggörs i den nationella geodataplattformen är informationsmängder som också utpekats som Grunddata inom arbetet med det nationella ramverket för grunddata. Därför har det varit av vikt att resultaten i båda regeringsuppdragen harmoniserar och därför har det nationella ramverket för grunddata byggt på den modell som tagits fram inom detta regeringsuppdrag. Dock är nationella ramverket för grunddata ännu inte beslutat så vissa omarbetningar kan komma att ske.

I relationen till uppdraget att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte, så är Lantmäteriet väldigt intresserade av att lösningar realiserar i närtid avseende flera av byggblocken, som Lantmäteriet annars kan komma behöva ta fram egna lösningar för.

Ambitionen är att arkitekturen ska harmoniseras med de nationella ramverk och byggblock som har påbörjats i regeringsuppdragen som drivs av myndigheten för digitalisering (DIGG).

Harmonisering uppnås genom att Lantmäteriet aktivt deltar i arbetet med ovanstående uppdrag och bidrar med synpunkter vid remisser av framtagna rapporter och förslag på ramverk. Kunskapsöverföring mellan uppdragen sker genom att samma personer deltar i flera av uppdragen.

6 Tjänster för konsumenter

De gränssnitt som nu skapas från datavärdskapet och tillgängliggörs i plattformen är maskin-maskin gränssnitt. En stor efterfrågan finns på att också kunna ta del av de digitala detaljplanerna i ett maskin-människa gränssnitt,

¹² Ett grafiskt användargränssnitt (engelska: graphical user interface, GUI) är en metod för att underlätta interaktion mellan människa och dator.

en webbtjänst. Utredning pågår för att se hur en sådan tjänst kan realiseras redan till 2022. Undersökning pågår också för webbtjänster där konsumenter kan eftersöka vilka informationsmängder som tillgängliggjorts av de olika kommunerna. Andra efterfrågade webbtjänster är även för uppladdning av data till plattformen samt webbtjänster för producenten att kunna hantera och monitorera sitt avtal och sina anslutna informationsmängder. Samtliga dessa ses som en del av plattformen och bör finansieras av det för uppdraget tilldelade anslaget.

7 Samverkan

Uppdraget styrs på Lantmäteriet av en styrgrupp med representation från myndighetens samtligaverksamhetsområden. Uppdraget har också en operativ styrgrupp med representanter från Boverket, SKR, Länsstyrelserna och Naturvårdsverket för att säkerställa att de olika organisationernas regeringsuppdrag och andra satsningar stärker det samlade genomförandet mot en digital samhällsbyggnadsprocess.

Ett mer strategiskt forum med generaldirektörerna för Lantmäteriet och Boverket samt ett antal utpekade länsråd och ledningspersoner från SKR har skapats för regelbundna dialogmöten med kommunernas samhällsbyggnadschefer eller liknande funktioner. Hittills har tre sådana möten genomförts.

Uppdraget förankras även fortsatt inom Geodatarådet, för att stödja målen i den nya geodatastrategin.

Lantmäteriet finns även med genom division Geodatas chef i styrelsen för Smart built environment, tills nyligen tillsammans med representant från Boverket, för att kunna stärka synkronisering av pågående projekt där med det som görs i regeringsuppdragen för att kunna nå en högre grad av realisering.

Vid operativt arbete med uppbyggnad av specifikationer, datavårdskap och tillgängliggörande har Lantmäteriet samverkat med kommuner, SKR, Boverket, kommunernas systemleverantörer samt myndigheter med koppling till informationsmängderna. Detta arbete har till stor grund kunnat realiseras då ersättning för nedlagd tid kunnat bekostas av kompetenssatsningen.

Kompetenssatsningen har tillika varit grund till en mer nära och operativ dialog med enskilda kommuner och regioner, med målgruppsanpassade budskap, vilket banar väg för framdriften i realisering av en digital samhällsbyggnadsprocess.

8 Formaliserad samverkan med säkerhetsorganisationer

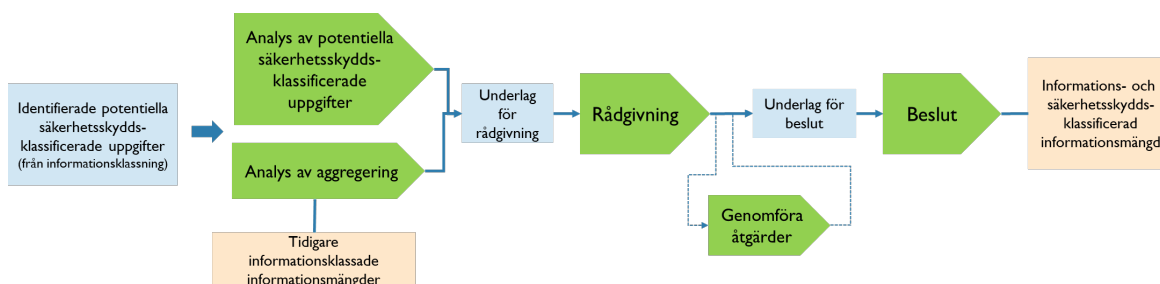
Om uppgifter i handlingar hos en myndighet omfattas av sekretess innebär det att myndigheten är förbjuden enligt offentlighets- och sekretesslagen att röja uppgifterna. Därför måste Lantmäteriet ta ställning till om uppgifterna gällande detaljplaner och byggnader omfattas av sekretess eller inte innan den tillgängliggörs. På motsvarande sätt är kommunerna skyldiga att göra

samma informationsklassificeringsarbete och ställningstaganden innan de ansluter dataset till den nationella geodataplattformen. Att detta gjorts kommer efterfrågas inför anslutning.

För att få stöd i frågor kopplat till informationssäkerhet och säkerhetsskydd har Lantmäteriet inlett en formaliserad samverkan med Datainspektionen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Säkerhetspolisen, Totalförsvarets forskningsinstitut och Försvarsmakten. Medverkan från dessa myndigheter är en viktig förutsättning för genomförandet och framdriften i detta regeringsuppdrag.

Vid ett första möte i juni presenterades Lantmäteriets uppdrag samt så diskuterades arbetsformer, planen för gemensamma aktiviteter och process som beskriver formerna för samverkan.

Lantmäteriet genomför informationsklassning för respektive informationsmängd enligt Lantmäteriets informationsklassningsmetod, som bygger på MSB:s metodstöd för informationssäkerhet. Vid informationsklassningen deltar representanter från producenter och datavärden. Informationsklassningen resulterar i ett antal olika artefakter där identifierade personuppgiftsbehandlingar är en av dem. I frågor gällande hantering av personuppgiftsbehandlingar inom datavärdskapet, diskuteras i samverkan med Datainspektionen. En annan artefakt är identifierade potentiella säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Då nyttjas ovan nämnda säkerhetsorganisationer för rådgivning efter att Lantmäteriet har genomfört analys och tagit fram underlag.

Figur 2. Bilden visar processflödet för informations- och säkerhetsskyddsklassificerad informationsmängd.

Förväntat resultat från rådgivning är att myndigheterna har en gemensam bedömning av vad som utgör säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Det gäller såväl enskild uppgift som ackumulerade eller aggregerade uppgifter.

Vid genomförande av säkerhetsskyddsklassificering krävs ofta fysiska möten. I rådande situation och med tanke på säkerhet kopplat till både människors och information, har Lantmäteriet fått anpassa arbetet vilket gjort att framdriften blivit påverkad men samverkan fungerar som avsett.

9 Rekommendationer för vidare arbete

Inom nuvarande uppdrag har Lantmäteriet i nära samverkan med Boverket, Länsstyrelserna, SKR, enskilda kommuner, samt i bred samverkan med många fler aktörer, nått flera viktiga delresultat för att nå regeringens mål om en obruten digital samhällsbyggnadsprocess.

Regeringens mål om en obruten digital samhällsbyggnadsprocess samverkar också med målen i agenda 2030 och den nationella geodatastrategin, samt regeringsmålen om ett säkert och effektivt informationsutbyte inom och med offentlig sektor.

Lantmäteriet och Boverket har fått regeringsuppdrag att i samverkan med berörda myndigheter, länsstyrelserna, kommunerna och näringslivet skapa en helt digitaliserad samhällsbyggnadsprocess. För uppdragens genomförande har myndigheterna även tilldelats ekonomiska medel. Lantmäteriet ser regeringsuppdraget som ett av de första stegen i ett långsiktigt utvecklingsarbete med en stor framtida potential för effektiva samhällsbyggnadsprocesser och hållbar samhällsutveckling. I takt med att tjänster och infrastruktur levereras kommer också de förväntade nyttorna.

Framdriften i implementeringen av infrastrukturen är dock till stor del beroende av de finansiella förutstättningar som regeringen väljer att tilldela ansvariga myndigheter och aktörer, samt att ytterligare anpassning och utveckling av dagens regelverk genomförs så att det stöder en sammanhållen digital samhällsbyggnadsprocess.

Med en fortsatt tilldelning till Lantmäteriet om 35 miljoner kronor per år ger en realistisk plan om att ytterligare 3 - 4 datateman kan tas fram under 2021- 2022 för att realiserar i plattformen under 2022 - 2023, därefter kommer förvaltningskostnaden vara i nivå med tilldelad anslagsnivå och fler dataset saknar därav finansiering.

Lantmäteriet vidhåller vikten av att den plan för utveckling av infrastrukturen som redovisades i slutrapporten för uppdrag till Lantmäteriet att verka för en smartare samhällsbyggnadsprocess, Fi2018/00396/EF genomförs. . Drar detta arbete ut på tiden finns risken att enskilda kommuner, för att möta samhällets-och medborgarnas förväntningar, har skapat egna lokala lösningar och viljan att i det läget anpassa sin informationsförsörjning efter de nationella initiativen kommer att vara betydligt lägre och den samhälls-ekonomiska vinsten att minska..

Införandet av de nya specifikationerna och möjligheterna som datavärdskapet medför kommer kräva en omställning av nuvarande processer och flöden, för såväl kommuner som Lantmäteriet och systemleverantörer för att full effekt ska uppnås.

Under 2021 kommer en utredning påbörjas för att klargöra hur Lantmäteriet tillsammans med kommunerna och deras systemleverantörer bör göra en samlad förflyttning till en ny byggnadsmodell, med bibehållen rikstäckning och kvalitet, samt hur en förflyttning av kommunernas leverans av lagkraftvunna detaljplaner till Lantmäteriet för arkivering i Lantmäteriets

arkivlösning Arken, kan göras enklare och effektivare genom nyttjandet av detaljplanerna i plattformen.

Efter 2021 kommer även behöva fortsätta med:

- fortsatt juridisk utredning för fortsatt arbete
- fortsatt arbete med långsiktig finansiering för nationella plattformen och implementering av flera datamängder i plattformen
- anpassning till byggblock som förväntas realiseras utifrån regeringsuppdraget att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte
- öka graden av automatisering i lösningen.

10 Övergripande rättsliga förutsättningar

Etableringen av infrastrukturen för standardiserade dataset innebär att rättsliga förutsättningar för infrastrukturen behöver säkerställas. Rättsliga förutsättningar har säkerställs för att kunna påbörja arbetet, dessa förutsättningar kommer att beskrivas i sin helhet i slutrapporten. Det krävs dock fortsatta rättsliga utvecklingsinitiativ för att säkra:

- att det går att ”skala” upp infrastrukturen till efterfrågade 150¹³ eller fler dataset
- att den rättsliga styrningen inte sker i stuprör utan hänger ihop med den övergripande styrningen av samhällets grunddata och den förvaltningsgemensamma infrastrukturen
- att EU:s lagstiftning (bl.a. Öppna data direktivet, förslag till Data Governance Act m.fl.) kan inarbetas utifrån ett helhetsgrepp inom det rättsliga området som reglerar den svenska digitala infrastrukturen som helhet.

Regeringen har säkerställt övergripande rättsliga förutsättningar för nationellt tillgängliggörande av digitala detaljplaner genom att ändring i 3 kap. 17 § förordningen om geografisk miljöinformation. Genom denna ändring åläggs kommunerna ett nationellt informationsansvar för informationen. Något sådant ansvar fanns inte tidigare vare sig för kommuner eller någon statlig myndighet.

Regeringen har genom att en ny bestämmelse i förordningen med instruktion för Lantmäteriet säkerställt att Lantmäteriet får agera som datavärd. Detta innebär ett utökat statligt åtagande att vid behov stödja kommuner, som t.ex. i det här fallet vid fullgörande av deras nya nationella informationsansvar.

Rättsliga förutsättningar för byggnadsinformation är oförändrade vilket innebär att Lantmäteriet visserligen kan påbörja arbetet med tillgängliggörande genom infrastrukturen, men tvingas samtidigt att säkerställa

¹³ <https://www.lantmateriet.se/contentassets/50c7b8feec4744e5a0fa2ffaf0ea07ec/slutrapport-digitalt-forst.pdf> (sid 41-49)

tillgängliggörande mot bakgrund av registerlagstiftning kring fastighetsregistret. Lantmäteriets bedömning är (som också framförts i tidigare rapporter) att berörd registerlagstiftning behöver ses över på totalen för att garantera en smidig övergång i de fall information behöver hanteras via infrastrukturen och inte behöver ingå i ett statlig register. Den nuvarande konsekvensen som kan innebära dubbelarbete har alltså redan tagits i beaktande, men under förutsättning att det är temporärt och att en statlig utredning tillsätts för att se över registerlagstiftningen, särskilt för fastighetsregistret. Någon sådan utredning har ännu inte tillsatts.

Lantmäteriet vill också lyfta fram tidigare gjorda bedömningar om att det behövs en ny lagstiftning i Sverige som styr den förvaltningsgemensamma infrastrukturen och att geodataområdet kan utgöra en pilot i sådant arbete. En övergripande rättslig styrning genom en övergripande lag skulle underlätta:

- koordinering av utvecklingen på förvaltningsgemensam nivå och sektors nivå (för hela den offentliga förvaltningen och inte enbart statliga myndigheter)
- uppstarten av ett systematiskt arbete med att modernisera registerförfattningar (i enlighet med förslag från tidigare statliga utredningar såsom Informationshanteringsutredningen och Digitaliseringsrättsutredningen)
- en samordnad rättslig integration av EU: rättens krav på det digitala kommunikationsområdet (bl.a. Öppna data, En gemensam digital ingång, och nya förslag till ”Data Governance Act”, som t.ex. omfattar nya regler för aktörer på informationsmarknaden).

Lantmäteriet har gjort en bedömning att vi för ca 10-12 dataset temporärt kan hantera det dubbelarbete som uppstår inom gällande rättsliga stöd.

Lantmäteriet vidhåller dockbedömningen att en ny lagstiftning är en förutsättning för att kunna skala upp infrastrukturen för geodata utöver dessa dataset.. Nuvarande rättsliga förutsättningar räcker således för ett par år och därefter kommer uppskalningen av infrastrukturen att stanna av.

Lantmäteriets förslag är därför även här att det behövs en särskild statlig utredning som lägger grunden för det rättsliga utvecklingsarbetet på en mer strategisk nivå utifrån hur den svenska rättsordningen är utformad.

II Kvantifierbara nyttor som realiserar

Att kunna kvantifiera nyttor innan Lantmäteriet lanserat den tänkta lösningen låter sig inte göras. Varje år får Lantmäteriet in ca 1000 lagkraftvunna detaljplaner, och dessa bör vara digitala från och med den 1/1 2022. Vi känner i dag till minst åtta kommuner som har öppna data, vi verkar för att dessa ska ansluta till plattformen med sin byggnadsinformation under 2021.

Utifrån det gemensamma arbete som görs, ser Lantmäteriet att förflyttningar mot en mer standardiserad och digital samhällsbyggnadsprocess börjar ta

form. Specifikationerna som tas fram bygger på öppna standarder, liksom de tekniska gränssnitten. Systemleverantörer flyttar nu fram sina positioner, från att förut ha hållit information åt kommuner till att erbjuda mer tjänster för visualisering och utsökande av data som stöd för kommunens handläggning och utredningar. Länsstyrelsen genomför ett Vinnova-projekt för en gemensam digital dialog-plattform där redan tidiga dialoger om detaljplanens utförande ska kunna ske och tar fram ett nytt internt handläggningsstöd som ska kunna hantera digitala detaljplaner. SKR har jobbat fram juridisk vägledning samt stödmaterial till kommunerna i den förflyttning som kommer behöva ske.

Utöver att kunna söka och hitta gällande detaljplaner så kommer man ur de nya informationsmodellerna för detaljplaner dessutom kunna:

- identifiera vilken markanvändning som är tillåten inom ett område
- ha som underlag för att pröva bygglov
- ha som underlag för etablering av nya verksamheter och bebyggelse
- ha som underlag för att pröva fastighetsindelning
- identifiera outnyttjade byggrätter
- ha som underlag för statistik, ha möjlighet till att automatiskt generera statistik till SCB, Boverket
- ha som stöd till LST samrådsportal och andra samrådslösningar.

Lantmäteriet har idag inte kunnat kvantifiera dessa nyttor, men avser återkomma med dessa i slutrapporten.